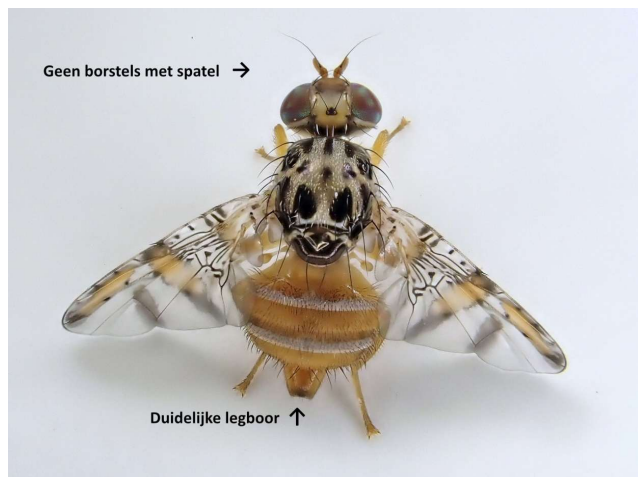

Een (sub)tropische verrassing in de fruitschaal: de Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*

Peter de Knijff

Hinderlijke vliegjes in huis, iedereen kent ze wel. Meestal zijn het fruitvliegjes (*Drosophila*) welke in augustus/september ons het leven zuur maken en massaal aanvallen op het zachte fruit. Ik was dus wel enigszins verrast toen ik op 25 februari rond zes uur in de avond een nog niet geheel volgroeid vliegje tegen het aanrechtblok zag opkruipen. Het vliegje was wat forser dan een “fruitvliegje”, dus verzamelbuisje erover en loupe erop. Schitterend iriserende ogen schenen me tegemoet en ik zag ook dat de vleugels nog niet opgepompt waren. Daarom niet de koelkast in, maar gewoon in de boekenkast, bij kamertemperatuur, verder laten ontwikkelen.

De volgende dag bleek het vliegje helemaal 100%. Na een korte periode van afkoeling kon ik een fraaie serie foto's maken waarmee ik hoopte de vlieg te determineren (Figuur 1). Al tijdens het fotograferen herkende ik het vliegje als een boorvlieg (*Tephritidae*) of prachtvlieg (*Ulidiidae*). Gelukkig had ik van de Nederlandse boorvliegen een recente determinatietabel in de boekenkast staan (Smit 2010) en na wat speurwerk was het al snel duidelijk wat voor vliegje ik had aangetroffen. Het bleek een Middellandse-Zeevlieg (in het vervolg afgekort tot MZ) *Ceratitis capitata*, een exotische boorvlieg welke in Nederland vrijwel uitsluitend binnenshuis wordt aangetroffen.

Figuur 1. Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*. Noordwijkerhout, 25 februari 2024. Het eerste vliegje van uiteindelijk een serie van 14 exemplaren. Een vrouwtje, herkenbaar aan de duidelijke legboor aan het achterlijf en het ontbreken van twee voorste orbitale borstels met een spatelvormig uiteinde boven op de kop (© Peter de Knijff).

In Nederland kennen we 85 soorten boorvliegen (Smit 2010, Smit en Schaareman 2015, Smit en Bruins 2023) welke vrijwel allemaal opvallend getekende vleugelpatronen hebben (Smit 2010). Boorvliegen zijn

fytofaag, d.w.z. ze (in dit geval de larven van boorvliegen) leven van plantenweefsel en/of plantensappen. De meeste soorten boorvliegen zijn onschadelijk, en veel soorten hebben een voorkeur voor slechts één of een beperkt aantal wilde plantensoorten. Zo heeft de Duindoornboorvlieg *Rhagoletis batava* een exclusieve voorkeur voor Duindoorn *Hippophae rhamnoides*. De soort is zelfs de enige boorvlieg welke op grond van Nederlands materiaal voor het eerst is beschreven. Een aantal soorten, waaronder de MZ, zijn beducht en gevreesd bij fruittelers. Ze kunnen grote schade aanbrengen aan een heel scala van fruit, waaronder citrusvruchten, vijgen en druiven. In Nederland zijn telers van kersen niet alleen beducht voor de inheemse Europese kersenboorvlieg *Rhagoletis cerasi*, maar ook voor de recent (sinds 1999, van Aartsen 2001) opgedoken Oost-Amerikaanse kersenboorvlieg *Rhagoletis indifferens* welke van nature (ook in Nederland) voorkomt op Amerikaanse vogelkers *Prunus serotina*, en in Amerika grote schade aan geteelde kersen kan aanrichten. In Nederland is deze overstap nog niet gemaakt, maar dat lijkt een kwestie van tijd.

Figuur 2. Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*. Noordwijkerhout, 29 februari 2024. Een mannetje, herkenbaar aan het ontbreken van een legboor aan het achterlijf en de spatelvormige uiteinden van twee voorste orbitale borstels boven op de kop. De tekening boven op de rug is kenmerkend voor deze soort (© Peter de Knijff).

De MZ werd in Nederland voor het eerst aangetroffen in 1931 (Smit 2004). Het betrof enkele exemplaren welke werden gekweekt uit geïmporteerde vijgen. Daarna werd de soort een aantal keren gekweekt uit door de Keuringsdienst van Waarde onderschepte partijen fruit. Ook werd de soort een aantal keren binnenshuis aangetroffen door particulieren. Opmerkelijk zijn twee meldingen van voortplanting in kleine Limburgse pruimenboomgaarden in 1955 (Tegelen) en 1959 (Brunssum), maar van een echte langdurige vestiging in het vrije veld was in beide gevallen geen sprake (van Rossum 1956, van Rossum et al. 1960). Verontrustender

waren meldingen in het Westland van exemplaren in vallen welke daar waren geplaatst in het kader van continue monitoring ter bescherming van exportproducten (Smit 2004). In zuidelijk Europa werd de soort geïmporteerd met een lading Cubaanse sinaasappels welke in 1947 in de haven van Split, toenmalig Joegoslavië, arriveerden (Kraaijeveld 2004). Van daaruit wist de MZ zich met succes over heel zuid-Europa te verspreiden, tot groot verdriet van telers van fruit aldaar.

Middels waarnemingen ingevoerd in waarneming.nl is een aantal opvallende trends zichtbaar (Figuur 3). Sinds 2004 (tot 31 maart 2024) zijn 135 waarnemingen met in totaal 164 MZ's ingevoerd, vrijwel allemaal met één of meerdere foto's. Opvallend is dat ruim de helft van alle waarnemingen (51%) uit de drie wintermaanden december – februari komen. Ook lijkt er sprake van een toenemend aantal waarnemingen sinds 2021 en betreft bijna 91% van alle waarnemingen een melding van één exemplaar.

“Mijn” MZ verscheen voor het eerst op 25 februari 2024 vroeg in de avond (zie hierboven). Dit eerste exemplaar (een vrouwtje) bleek het begin van een hele serie. De dagen daarna kon ik in totaal 14 exemplaren binnenshuis verzamelen. Waarschijnlijk zijn er larfjes met rotte druiven rond de jaarwisseling in huis gehaald en na te zijn volgroeid naar beneden gekropen om onder het keukenblok te verpoppen. Het vangen kost overigens niet veel moeite. Zoals heel veel insecten hebben ook MZ's de neiging naar het licht toe te vliegen, dus je hoeft alleen de ramen in de gaten te houden. Het betrof uiteindelijk 7 mannetjes (Figuur 2) en 7 vrouwtjes (Figuur 1). Alle exemplaren zijn inmiddels overgebracht naar de collectie van Naturalis.

Het loont dus zeker de moeite, voordat je instinctief die lastige vlieg doodmept, eerst een keer goed te kijken. Je weet nooit wat voor leuks je kunt tegenkomen.

Literatuur:

Aartsen B. van 2001. *Rhagoletis indifferens*, een nieuwe boorvlieg voor de Nederlandse fauna (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 14: 19 – 22.

Kraaijeveld K. 2004. Over vliegenliefde en hoofdpijn voor fruittelers. *Natura* 101: 42 – 44

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/642392>).

Rossem G. van 1956. Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1955. *Entomologische Berichten* 16: 94 – 99

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1015045>).

Rossem G. van, H.C. Burger, C.F. van de Bund 1960.

Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1959. *Entomologische Berichten* 20: 123 – 129

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1014723>).

Smit J.T. 2004. Vondsten van de Mediterrane boorvlieg in Nederland. *Natura* 101: 43

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/642392>).

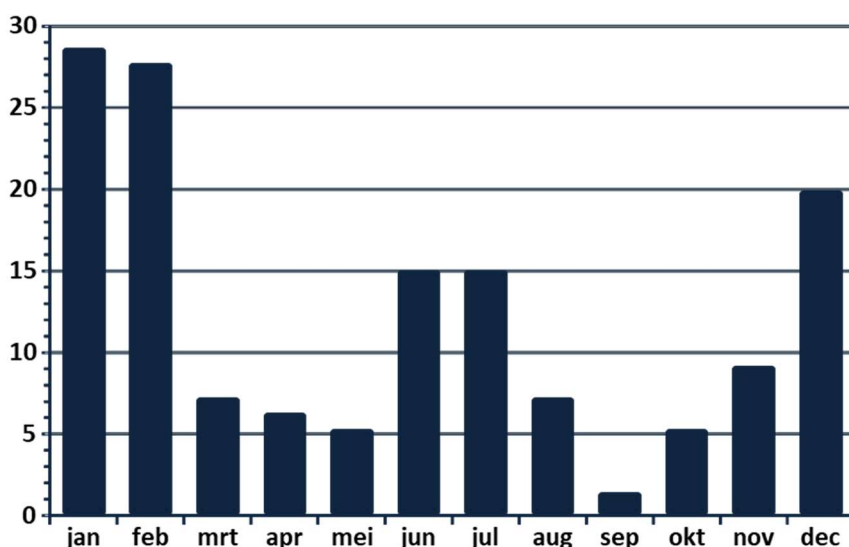
Smit J.T. 2010. De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae). *Entomologische Tabellen* 5: 1 – 159.

Smit J.T en R.T.G. Schaareman 2015. Invasieve Walnootboorvlieg *Rhagoletis completa* nu ook in Nederland (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 45: 19 – 24

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1002176>).

Smit J.T. en H. Bruins 2023. Opmerkelijke vondst van de Mediterrane brandkruidboorvlieg *Aciura coryli* in Nederland (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 61: 17 – 21

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1024195>).

Figuur 3. Aantal exemplaren Middellandse-Zeevliegen *Ceratitis capitata* (n=162) waargenomen in Nederland in de periode 2004 – 2024, weergegeven per maand, zoals ingevoerd in waarneming.nl.

